V nadaljevanju objavljamo dva dokumenta iz arhiva Kovaškega muzeja v Kropi, in sicer *Zapisnik ankete o dvigu umetnega kovaštva v Kropi* z dne 11.7.1949 ter obsežno razmišljanje Jožeta Gašperšiča, nekdanjega zadružnega ravnatelja in snovalca razvoja umetnega kovaštva in drugih dejavnosti s področja umetnostnega oblikovanja kovin v Kropi, ki je sledilo tej anketi, z naslovom *Misli o postopni rešitvi problematike razvoja umetnega kovaštva v Kropi* z dne 25.11.1949. Ohranjena dokumenta nista le pričevanji o takratnem vizionarstvu v Kropi, ampak tudi dragoceni pričevanji o dogajanju v Kropi in Sloveniji v zvezi z razvijanjem obrtnega znanja v prvem desetletju po drugi svetovni vojni.

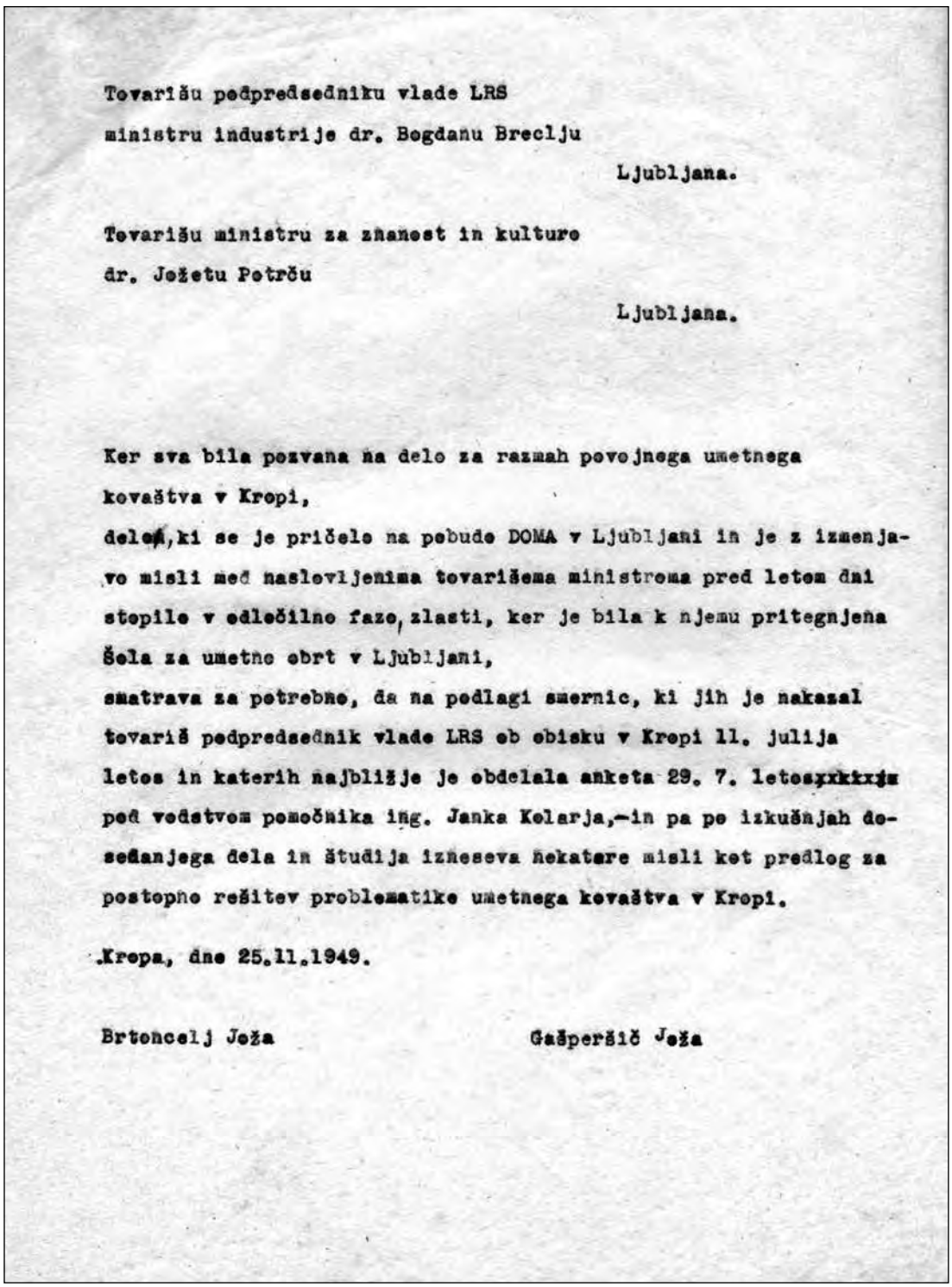

Tovarišu podpredsedniku vlade LRS
ministru industrije dr. Bogdanu Brecelju
Ljubljana.

Tovarišu ministru za znanost in kulturo
dr. Jožetu Potrču
Ljubljana.

Ker sva bila pozvana na delo za razmah povojnega umetnega kovaštva v Kropi,
delo, ki se je pričelo na pobudo DOMA v Ljubljani in je z izmenjavo misli med naslovljenima tovarišema ministroma pred letom dni stopilo v odločilno fazo, zlasti, ker je bila k njemu pritegnjena Šola za umetno obrt v Ljubljani,
smatrava za potrebno, da na podlagi smernic, ki jih je nakazal tovariš podpredsednik vlade LRS ob obisku v Kropi 11. julija letos in katerih najbližje je obdelala anketa 29. 7. letosxxkkxjx pod vodstvom pomočnika ing. Janka Kolarja,—in pa po izkušnjah dosedanjega dela in študija izneseva nekatere misli kot predlog za postopno rešitev problematike umetnega kovaštva v Kropi.

Kropa, dne 25.11.1949.

Brtoncelj Ježa Gašperšič Ježa

Zapisnik

ankete o dvigu umetnega kovaštva v Kropi, ki se je vršila v tovarniški pisarni v Kropi, 29. junija 1949.

Navzoči so bili: pomočnik ministra za industrijo LRS tov. ing. Janko Kolar, zastopnik Glavne direkcije kovinske industrije tov. Vladimir Veber, direktor Šole za umetno obrt tov. Mirko Šubic, zastopnika DOM-a arh. ing. Miha Osolin in Robert Freyer, direktor Plamena Lojze Koder, obratovodja Anton Lazar, komercialni ravnatelj Jože Gašperšič, upravnik Industrijske kovinarske šole Ludvik Šmitek in mojster Joža Bertoncelj. Zastopnik ministrstva za prosveto dr. Stane Mikuž je zadržan.

Direktor Koder pozdravi navzoče in odpre anketo, ki je bila sklicana na pobudo domačih strokovnjakov.

Tov. Gašperšič Jože izrazi v začetku svojega poročila veselje Kroparjev, da je minister dr. Brecelj dal ob priliki obiska 11. julija 1949 tako krepko pobudo za dvig umetnega kovaštva v Kropi, ki je, osnovano leta 1937, imelo pred okupacijo nekoliko večji obseg kot sedaj. Nato našteva najaktualnejša vprašanja v zvezi s sprejeto nalogo.

Kot zasilna rešitev prostora mišljena adaptacija starega vigenjca se je že pričela. Ministrstvo industrije naj čim preje da obljubljeni kredit in zagotovi poglavitni material glasom poslanega popisa.

Druga važna točka je pridobitev naraščaja. Tov. minister je naročil, naj se že to jesen sprejme večje število vajencev. Glede na omenjeni novi zasilni prostor bi jih mogli sprejeti 12. V drugem letniku imamo 3 vajence. Morda jih v ta letnik še kaj dobimo iz kadra strojnih ključavničarskih vajencev, ki so dovršili prvi letnik. V poštev pa pridejo tudi že dekleta kot vajenke za graviranje, cizeliranje, tolčenje in podobno.

Uko vajenci naj bodo plačani kot livarski in kovaški, in ne kot strojni ključavničarji, ker to niso. Že v prvem letu in potem vsako leto bolj bodo delali v proizvodnji in zaslužijo zato nagrado v obliki višje štipendije. Pravilno, t.j. vsaj enako vredno ključavničarjem, je treba kategorizirati tudi kvalificirane Uko delavce, ne pa smatrati jih za nekaj manj; pridejo naj v 6., 7. in 8. kategorijo. Tudi s takimi sredstvi je treba dvigati ugled umetne kovačije in pridobivati nov naraščaj.

Odsek za strokovno šolstvo pri Min. industrije naj razpiše sprejem umetnokovaških vajencev.

Gradnja novega Uko objekta po načrtu ahitekta Kocmuta z Zavoda za arhitekturo naj se začne leta 1950, če ne v celoti, pa vsaj delavniški trakt. Prostor, ki ga bomo zasilno adaptirali za kovačnico, bo zelo zasilen in nehigienski, tudi premajhen in manjkali mu bodo vsi drugi potrebni prostori: za vodstvo in administracijo, modelirnica, risalnica, skladišča, učna delavnica itd.

Učni načrt za Uko je Šola za umetno obrt že predložila odseku za strokovno šolstvo pri MIR-u.

Manjka program praktičnega učenja: popis vaj, risbe vaj in navodila, načela ocenjevanja itd. Ta program bo do 31.8.1949 izdelan za prvi in drugi letnik in v obrisu za 3. letnik. Za risanje praktičnih vaj za 1. in 2. letnik bomo morali nekoga dobiti.

Važni so osnutki za proizvodnjo in pogoji odkupovanja osnutkov. Doslej je poglavitno risal mojster Bertoncelj, do plačila pa je le težko prišel, čeprav jih zaračunavamo v prodajne cene. Urediti je treba pridobivanje in honoriranje osnutkov.

Ker mojster Bertoncelj sam poudarja, da ne bo mogel voditi proizvodnje in delavniškega pouka hkrati, naj se mu dodeli mlajši ključavničar v pomoč ali pa naj ključavničarski mojster Jože Šolar prevzame vodstvo proizvodnje, Bertoncelj pa pouk. Če bo moral Bertoncelj delati v proizvodnji in v pouku, mora dobiti za pouk nagrado. Taka nagrada je bila že predlagana v letošnjem proračunu IKŠ, ki pa ni bila sprejeta.

Za proučevanje izdelave, to je nabavo vzorcev in materiala za poskuse, za literaturo, za osebne izdatke poskusov in za poučne izlete naj se letos določi din 20.000.-, za prihodnje leto pa din 50.000.-

Pri reševanju personalnih vprašanj Plamenovih nameščencev naj se ne pozabi, da bo organizacija in uprava Uko oddelka rabila sedaj dva človeka, pozneje pa več.

V Uko programu ni samo kovanje v ognju oziroma obdelava železa, temveč tudi graviranje, cizeliranje, tolčenje in druge stare tehnike, ki jih je nekdaj marsikak umetni kovač vse izvrševal. Rabili pa bomo tudi druge kovine in litine.

Program smo poskušali orisati v nedavnem perspektivičnem prikazu umetno-kovinarskega obrata v Kropi, ki je bil nekaterim pristojnim organom dostavljen.

Pri določevanju obsega nove Uko proizvodnje izhajamo iz potrebe kraja, ki naj ima ljudi doma in ki naj tudi uspeva in raste. Mislimo, da bi bila primerna zaposlitev 120 ljudi, vštevši vajence, drugi pa bi šli v fino mehaniko.

Letni izkupiček Uko obrata bi bil 18-21 milijonov dinarjev. 25% davek na promet bi prinesel državi 4-5 milijonov dinarjev. Večji del proizvodnje bodo kovani železni izdelki in bo v tem oddelku režija padla od sedanjih 123 na 60%. Za prevzem sorodnih vrst dela je govorila tudi potreba enakomerne obtežbe in izrabe delovne sile v časih slabe zasedbe z naročili v kaki panogi. Večina delavcev bo sposobna za več tehnik, toplih in mrzlih. Ta vsebina in obseg proizvodnega programa je podlaga gradbenemu osnutku Zavoda za arhitekturo. V osnutku se ne navaja mala livarna, ki bo verjetno potrebna. Sicer pa osnutek dobro rešuje najvažnejše potrebe in vzbuja ugodje.

Ob takem proizvodnem programu moramo vsaj približno planirati čas in vrstni red uvajanja novih panog; razviti pa se bodo mogle šele

z novogradnjo. V sporazumu s Šolo za umetno obrt in njeno pomočjo bo treba zagotoviti pouk v novih panogah; že letos bomo morali začeti z graviranjem in tolčenjem, zlasti če sprejmemo v uk dekleta.

Znatno število moštva bomo prejeli od Plamena, ko se bo menjala njegova proizvodnja. Moramo paziti, da na ta moment z usposabljanjem teh kadrov ne bomo nepripravljeni.

Za pouk in propagando že zdaj potrebujemo fotografa, pa nimamo aparata in materiala in tudi ne dobrega fotografa. Poleg poučnih izletov in ogledov v ožjem in širšem svetu umetne obrti se kaže potreba po strokovnem čtivu v obliki beril za vajence in delavce; za to bi najlepše skrbela Šola za umetno obrt.

Kakor je že tov. minister nakazal, naj se v ljudski šoli organizira priprava in prebiranje mladine za Uko.

Mojster Bertoncelj je nekatere Gašperšičeve navedbe podčrtal in dopolnil.

Višja štipendija pripada Uko vajencem tudi radi tega, ker morajo delati pri ognju in v relativno slabem zraku. Fizično je njihovo delo težje kot v mehaničnih poklicih, duševno pa zahteva vsaj enako pazljivost, prisotnost duha in znanje.

Delavnica bo rabila v kratkem tudi nekaj starejših delavcev, ki bi se naknadno kvalificirali.

Organizacija poučnih izletov je nujna zadeva, ker še ni bilo nobenega.

Prvi vajenci so se učili 4 leta, kar ni bilo preveč, 3-letna učna doba pa nudi premalo praktičnega pouka, zato naj se teoretični del nekoliko skrči.

DOM naj še več sodeluje in pomaga. Vajencem naj bi on dajal nagrade za dobro delo. Z njegovo pomočjo in pomočjo drugih činiteljev naj Uko prireja letne razstave zunaj Krope.

Šola za umetno obrt naj stori vse potrebno, da se bo na gimnaziji v Radovljici mogoče dijakom iz Krope vaditi v risanju in modeliranju.

Za svoj osebni napredek smatra za potrebno, da more pod svojim imenom razstavljati lastne izdelke in da more tudi sam v prostem času delati. To bo tudi v prid delavnici in naraščaju.

K besedi se oglasita zastopnika DOM-a. Freyer je mnenja, da bo DOM rad dal priznanje tudi vajencem za dobre izdelke. Tov. arh. Osolin dodaja, da je ljubezen do obrti treba obdržati, ne da bi delavci radi plače odhajali. Kropa je v domovini in tujini znana po svojem kovaštvu. Škodo, povzročeno po dosedanjih zamudah, je treba popraviti.

Ravnatelj Šole za umetno obrt tov. Šubic se strinja, da mojster Bertoncelj čim preje dobi pomoč v delavnici, da se bo lahko posvetil pouku, ki je nujno potreben. Osnutke za umetno kovaštvo je težko dobiti. Treba bi jih bilo pripravljati s sodelovanjem mojstra Joža Ber-

tonclja. Tudi DOM naj skrbi za osnutke, verjetno bodo najboljši osnutki prišli od takih, ki se bodo učili v umetni kovačnici, potem pa še napravili Šolo za umetno obrt. Vedno večja je nujnost dobre kvalitete, kar je tudi v petletnem planu predvideno, zato je treba skrbeti za dober kader. Šola za umetno obrt bo zelo važna za Uko obrat v Kropi in bo mnogo pomagala.

V Ljubljani se snuje centralna projektirnica, ki bo dajala dobre osnutke. Gradnja nove Uko delavnice je nujna, ker bo sedaj predvideni provizorij zadostoval komaj za eno leto.

Direktor Koder ugotavlja, da sedanje razmere same zahtevajo preusmeritev proizvodnje tovarne Plamen. Jasno je, da naj delovna sila ostane v Kropi in se bo za to poleg umetnega kovaštva še kaj drugega delalo. Res je potrebno, da MIR zagotovi novo stavbo za Uko in da se gradi potem še tovarna za finomehaniko. Umetno-kovaški obrat naj postane obrat zase.

Tov. pomočnik ministra ing. Kolar je v svojih izvajanjih rekel: Po petletnem planu je naša naloga, da razvijemo in dvignemo umetno obrt. Zato je bil tov. minister v Kropi in bo njegovo ministrstvo pomagalo, da se stara obrt z veliko tradicijo v Kropi zopet oživi in napreduje. Največ bo pripomogel mojster Bertoncelj, ki bo moral postopoma vzgojiti nov kader.

Trenutno je najvažnejše, da se hitro adaptira vigenjc, namenjen za provizorično Uko delavnico, in da pritegnemo nove učence. Če je le mogoče, naj se sprejmejo tudi dekleta za lažja dela.

Umetni kovači imajo res težko delo, ki pa bo v novi projektirani stavbi olajšano.

Z gradnjo nove Uko delavnice v letu 1950 ne moremo zanesljivo računati. Prioriteto imata prihodnje leto še vedno težka industrija in elektrifikacija, potem pridejo druge panoge, med katerimi ima prednost kmetijska. Ni pa s tem rečeno, da se MIR ne zaveda važnosti in nujnosti gradnje nove Uko delavnice. On bo o vsem poročal ministru in bodo skrbeli, da pride gradnja v plan in da se v prihodnjem letu začne. Načrt z detajli in proračunom mora priti na plansko komisijo čim preje.

Tov. minister industrije bo prišel v 2-3 tednih zopet v Kropo k razgovoru v širšem krogu s kolektivom Plamena in krajevnimi činitelji radi preusmeritve v fino mehaniko in umetno kovaštvo. Prevzem delavcev iz tovarne vijakov v Uko je vprašanje daljše bodočnosti 2-3 let, ker še niso pogoji dani za selitev te proizvodnje. Vprašanje precizne mehanike pa je že aktualno. Z uvedbo fine mehanike je treba študija in velikih priprav, začne pa se lahko v malem že preje.

Za Uko potrebni načrt praktičnih vaj naj se čim preje izdela in predloži odseku za strokovno šolstvo. Težava je res, ker nima Uko risarjev, je pa že v tem veliko uspeha, da smo pristopili k poživitvi in obnovi. Vsi predlogi denarnega značaja in predlogi za nagrade učencem naj se dajo pristojnim mestom. Plačilo osnutkov naj se uredi.

Zato imamo uredbo o novatorjih in zakon o avtorskih pravicah. Ministrstvo bo pomagalo, da se Uko v Kropi razvije v obrat s 120 osebami, potem pa se bo odločilo, kdo bo ta obrat prevzel, ali DOM ali Ministrstvo prosvete oziroma Šola za umetno obrt ali Ministrstvo industrije. Pod ministrstvom industrije bi podjetje imelo najbolj zagotovljen material in druge pripomočke. Pomoč v risanju naj bi dobila umetna kovačija pri Šoli za umetno obrt, ki bo tudi mogla dati največ osnutkov za Uko. Šola za Uko naj bi bila pararelni oddelek I.K.Š. Pouk teorije pa postaja vedno bolj važen in ga smemo krčiti v prid praktičnega dela.

Tov. Ludvik Šmitek je vzel na znanje, da bo treba v novem proračunu I.K.Š. upoštevati potrebe Uko učenja.

Tov. pomočnik ministra je še pristavil, da so poučni izleti zaenkrat še težavna stvar, ker je za to potreben točen program in še nimamo evidence o starih umetninah. Zelo važna nabava je tuje literature, francoske, švicarske, italijanske in nemške. Zato skrbi podjetje Jugoslovanska knjiga v Beogradu, ki ima svoje zastopstvo v Državni založbi Slovenije, v bivši Novi Založbi. Moralno podporo bi nudila Uprava za napredek proizvodnje pri Planski komisiji LRS.

Zaradi individualne razstave pripominja, da se lahko uredi skupna Uko razstava z imenovanjem izdelovatelja.

Predlogi zaradi reguliranja plač in položaja naj se stavijo Min. industrije. Koristna bi bila ocenjevalna komisija za osnutke in izdelke, ki bi jo sestavljali zastopniki DOM-a, Šola za umetno obrt, Uko delavnica in producent.

Nato so si navzoči ogledali načrt nove stavbe za Uko in so v glavnem soglašali z njim. Obednica je zato brez kuhinje, ker je mišljena za od doma prinešena jedila. Delovni kolektiv Plamena bo brez dvoma z vsemi silami pomagal pri gradnji. Vzporedno s to novo gradnjo ali že pred njo pa bi bilo potrebno graditi stanovanja.

Ob 11.30 je tov. direktor Koder zaključil z zahvalo vsem, ki so sodelovali.

Zapisnikar:
R. Ažman

Direktor:
Lojze Koder

P.s. Arh. Osolin je opozoril, kako primanjkuje lepe stavbne okove, preproste in bogatejše, v zvezi z lesom, steklom, kovinami itd. Dir. Šubic je opozoril, da Slovenija nima delavnice za značke, embleme; zagrebška je preobložena z delom.

Tovarišu podpredsedniku vlade LRS
Ministru industrije dr. Bogdanu Breclju
Ljubljana

Tovarišu ministru za znanost in kulturo
Dr. Jožetu Potrču
Ljubljana

Ker sva bila pozvana na delo za razmah povojnega umetnega kovaštva v Kropi,
delo, ki se je pričelo na pobudo DOM-a v Ljubljani in je z izmenjavo misli med naslovljenima tovarišema ministroma pred letom dni stopilo v odločilno fazo, zlasti, ker je bila k njemu pritegnjena Šola za umetno obrt v Ljubljani,
smatrava za potrebno, da na podlagi smernic, ki jih je nakazal tovariš podpredsednik vlade LRS ob obisku v Kropi 11. julija letos in katerih najbližje je obdelala anketa 29. 7. letos pod vodstvom ing. Janka Kolarja,
in po izkušnjah dosedanjega dela in študija izneseva nekatere misli kot predlog za postopno rešitev problematike umetnega kovaštva v Kropi

Kropa, dne 25. 11. 1949

Brtoncelj Jože

Gašperšič Jože

Misli o postopni rešitvi problematike umetnega kovaštva v Kropi

I.
Nekoliko zgodovine sedanje umetne kovačnice

Umetno kovačnico ima Plamen od l. 1937. Uvedel je to panogo tedanji ravnatelj, spredaj podpisani J. G., ki je proučeval umetno kovaštvo v Avstriji, Švici, Italiji, Nemčiji in na Holandskem bodisi na mestu samem ali na razstavah, iz literature in pismenim potom. Namen uvedbe nove panoge je bil trgovski in kulturni, ker ni šlo samo za povečanje prometa in rentabilnosti, ter pričetek uresničevanja cilja, ki je bil dragocenejša proizvodnja, temveč in predvsem za sprostitev zadržanih tvornih sil in za izkoriščenje podedovane spretnosti za duševno bogatejše delo. Šlo je za obnovitev umetnosti, ki je že davno živela v Kropi in zamrla v začetku 19. stoletja. Zadruga je kmalu po l. 1900 skušala obnoviti umetno kovaštvo, a je misel opustila, ker je takrat mehanično izdelovanje železnih okraskov pogubljalo prave kovačnice. Nasvete in pomoč za prvi čas je dobival Plamen pri ljubljanskih arhitektih, zlasti pri Jožetu Plečniku in Francetu Tomažiču.

Mojster male delavnice je postal stavbni ključavničar Lojze Justin iz Zaloš pri Podnartu, ki je pri Plamenu koval žeblje. On je vodil delavnico do srede oktobra 1941, ko ga je nemška policija zaprla v Begunje, pozneje v Dachau in Berlin, kjer je l. 1945 umrl.

Risar in snovatelj je bil Brtoncelj Joža, preje delavec pri stiskalnicah v Plamenovi tovarni vijakov, pozneje žebljar - dovršil je obrtno-nadaljevalno šolo v Kropi in se kot samouk poskušal tudi v raznih tehnikah slikanja. Kot risar je svoje misli oblikoval tudi ob nakovalu. Mnogo osnutkov so prva leta dali razni arhitekti, kakor Serajnik, Omahen, Fürst. Prvi delavci so bili istotako žebljarji. Takoj so bili sprejeti 3 vajenci in naslednje leto zopet 3. Učna doba je bila odmerjena na 4 leta. Praktični pouk so ti vajenci imeli pri proizvodnji, teoretičnega so obiskovali v tovarniški vajeniški šoli, ki je bila ustanovljena l. 1936. Nekaj mesecev je učil te vajence in prve delavce praktičnega dela mojster Valentin Šolar, ki je bil nekdaj določen za umetno kovaštvo in je obiskoval tak tečaj na Dunaju. Za njim je učil v delavnici dunajski umetni kovač Alexander Nehr. Vajenci so tudi risali, a sistematičnejši in boljši pouk v tem predmetu se je pričel l. 1940, ko je hodil dvakrat na teden iz Ljubljane arh. Ogrin.

Po zlomu stare Jugoslavije je imela delavnica mojstra, risarja, enega delavca, 3 vajence v zadnjem, 3 v predzadnjem učnem letu, skupaj 9 oseb. Več ljudi v delavnici ni imelo prostora. Končana pa so bila vsa dela, da bi se še tisto leto zgradila nova delavnica.

Od takratnega osebja so 4 padli kot partizani, 1 kot talec, eden je partizanski invalid, eden pogrešan, eden se je vrnil, napravil po vojni pomočniški izpit, potem pa odšel v polit. upravno službo. Od starih delavcev je sedaj v delavnici samo mojster Bertoncelj, ki se je med vojno izpopolnil v snovanju in kovanju v Avstriji in Nemčiji. Delavnica je prenehala z delom l. 1943, ko je odšel v partizane mojster Janko Koselj in ni bilo nobenega delavca več.

Ko se je v jeseni 1.1945 vrnil mojster Bertoncelj, je moral sam obnoviti delavnice. Pozneje je dobil par delavcev, ki pa niso obstali, ker niso imeli veselja. Še l. 1947 je dobil dva mlajša pomagača, ki sta se dobro izkazala in jima bo treba omogočiti kvalifikacije. L. 1944 se je na željo začel učiti umetnega kovaštva v Plamenovi mehanični delavnici deček, ki je l. 1946 napravil pomočniški izpit in odšel z nižje-gimnazijskim izpitom v Šolo za umetno obrt, kjer sedaj obiskuje zadnji letnik.

Prva dva vajenca po vojni sta se prijavila l. 1948, ko sta po dovršitvi osnovnega kovinarskega tečaja v mehaniški učni delavnici prišla v umetno kovačnico l. febr. 1949. Od njiju je eden v oktobru vstopil v II. letnik oddelka za graverstvo pri ŠOU v Ljubljani. S l. sept. so v II. letnik umetnokovaškega oddelka pri Plamenu vstopili še 3 vajenci, ki so dokončali l. letnik kot strojni ključavničarji. V l. umetnokovaški letnik pa je vstopilo 5 vajencev.

II.

Sedanji problemi povečave delavnice in pouka vajencev

Za umetnokovaški oddelek smo v sporazumu z ŠOU in z odd. za strok. šolstvo pri ministrstu industrije LRS pripravljali učno snov, učni načrt, določili in zrisali praktične vaje in jih opremili s tehnološkimi navodili ter navodili za ocenjevanje. Junija in avgusta sta se vršila v Kropi dva modelarska tečaja za vajence, pomožne delavce in za šolsko mladino. Na oddelku poučuje tehnologijo mojster Bertoncelj, risanje in modeliranje pa prof. Zorec s ŠOU. Učenci imajo za tehnologijo skripta iz l. 1937 in 1938, ki pa niso popolna in urejena.

Oddelek je s teoretičnim poukom vključen v IKŠ pri Plamenu, ki pa je urnik za 1949/50 izdelala najprvo brez upoštevanja učnega načrta za um. kovače. Urnik dobro popraviti pa ni uspelo vsled posebnih okolnosti umetnega kovaštva, ki zahteva, da so vajenci del učnega procesa v proizvodnji in ker se praktično učenje ni moglo izvesti. Z decembrom pa bo na razpolago dosedanja delavnica za učno delavnico. Podpisani J.G. je izdelal nov urnik, ki ustreza pogojem učenja in proizvodnje, pa zahteva dodatne učne moči za splošne predmete. ŠOU je ta učni načrt in urnik odobrila ter ga odstopila v poslovanje oddelku za strok. šolstvo, ki pa še ni izdalo rešitve.

Če bo mogoče s 1. dec. začeti pouk po tem urniku, bodo vajenci 2. letnika tedaj začeli s prakt. vajami za 1. letnik in nadaljevali z vajami za 2. letnik. Učenci 1. letnika pa pričnó s prakt. vajami v zač. januarja 1950, ko bodo končali osnovni kovinarski praktični pouk v mehaniški šoli. Adaptacija zasilne proizvodne delavnice se bo namesto s sept. končala šele z novembrom. Bile so težave za material in delovno moč. Osebje umetne kovačnice je večkrat pomagalo s prostovoljnim delom.

Proizvodnja sed. delavnice bo dosegla letos prodajno vrednost 650.000 dinarjev /okroglo 500 din za 1 kg/, vštevši 25 % davka na promet. Za prihodnje leto planiramo ob pomoči vajencev / 9 vajencev po 80 ur x 11 mesecev / 1.250.000 dinarjev izkupička. Če pridejo novi delavci, za vsakega za začetek 10 do 15.000 mesečno več.

Največji del proizvodnje vzame DOM takoj, ko je pripravljena. Sicer bi bile težave primernega vskladiščenja in izlaganja še večje, odkar je kovačnica izgubila svoje skladišče in prodajni prostor, ki ga je zasedla tovarn. ekonomija. Sedanja shramba umetnokovanih predmetov nikakor ni primerna in je izpostavljena nepravilni manipulaciji. Material je na več krajih in deloma neprimerno shranjen. Večino železa dobi kovačnica iz odpadkov Plamenove tovarne, ki bi sicer šli v Martinovo peč. Najbolj manjka Parkerjeve soli in nigrosin črnila za zaščito površine proti rji in za olepšavo površine. Črnilo lahko izdelamo doma, za parkerjevo sol pa manjka fosforne kisline, ki je tuj izdelek. Nemška fabrikata sta bila odlična in sta zopet na razpolago. Težave so s steklom za svetila, pepelnike itd. zaradi neprimerne kvalitete surovin in izdelave in zaradi pomanjkanja stikov s steklarnami, ker mi ne poznamo dobro njihovih zmožnosti, one pa ne naših potreb. Senčnike smo pred vojno deloma izdelovali sami iz uvoženega nemškega umetnega papirja. Delavnica svetil mora imeti material za senčnike in delavko. Za dele svetil in drugih okovanih predmetov bi že rabili mizarja in lesostrugarja ter rezbarja, pa tudi prostor, stroje in orodje zanje. Neprimerni, raztreseni ter oddaljeni prostori otežujejo vse delo. Z adaptacijo stare žebljarne bo nekoliko pomagano, bo pa v hig. ozirih slabša in še bolj oddaljena od administracije in prodaje.

Plamenovi tovarni vijakov in žebljev umetna kovančnica ni potrebna, po programu in načinu vodenja ji je tuja, zaradi odvzemanja prostora, kadrov in pozornosti bi ji morala biti celo neljuba. Da ni res prav tako, je povzročila samo odločitev, da umetna kovačnica v Kropi ostane in da se poveča. Plamenovo vodstvo ne more posvečati umetni kovačnico iste skrbi, ker je njena proizvodnja po vrednosti /ca 1 % /, posebno pa po količini / ca. 0.8 ‰ /, premalenkostna. Vse to kaže na potrebo ločitve, kar je dognala že tudi anketa 24. julija letos.

Izvoz, ki je velika želja in potreba našega gospodarstva in bi v delavnici ugodno vplival na poboljšanje kvalitete, se ne da pripravljati, dokler ne bomo imeli obilice osnutkov in obilice izdelkov, med katerimi bo mogoče izbirati najboljše in najprimernejše.

Uspehi ankete 29. 7. 1949 so ob kratkem sledeči:
Vajencem so potrjene štipendije, kakor jih imajo kovači.
Praktične vaje za 1. in 2. letnik so pripravljene.
Za proučevanje, literaturo itd. je odobren kredit 18.800.- din. Iz njega se plača pot mojstra Bertonclja v Sarajevo, slikanje starih in novih kovanih del itd.

Učenci so bili v Crngrobu, v muzeju v Škofji Loki in v Kamnigorici. Likovni pouk v ljudski šoli v Kropi /modeliranje/ je uveden, deklice pa ga še ne obiskujejo.

Inozemske revije smo naročili. Upamo na uspeh. Prišli smo v stik z domačinom - graverjem, ki je že dolgo v Švici, ki bo pomagal z literaturo, nasveti, itd.

III.

Problemi razvoja

Da bi ustregli pričakovanju Krope, ki je že pred vojno stremela h kvalitetnemu, visokovrednemu delu iz področja umetne kovinske obrti in fine mehanike in je kot pripravo za ta prehod ustanovil Plamen l. 1936 industrijsko kovinsko šola /prvo takrat v Jugoslaviji/, leto nato pa umetno kovačnico, in pa s posebnim ozirom na žrtve tega kraja v osvobodilni vojni in nenazadnje zaradi strokovne tradicije in miljeja, naj se zgradi in izoblikuje v Kropi večja umetnokovaška, pravilneje umetnokovinarska delavnica, ki bo brez vsakega dvoma našla odjem svojim izdelkom, ker je namen socialistične države dvig blagostanja vsega ljudstva in hkrati dvig kulture, to je tudi želje po materialnih kulturnih dobrinah, po lepih predmetih vsakdanje rabe in okrasa.

Ker je ta gradnja v načelu sprejeta, je treba v vsestranskem interesu takoj pristopiti k njeni problematiki, ki se v glavnem javlja v vprašanjih

1. organizacije
2. kadrov
3. stavbe
4. opreme
5. oskrbe z materialom.

1. Vprašanja organizacije delavnice.

Organizacija umetnokovinarske delavnice naj bi ustrezala njenemu namenu, ki je rokodelska proizvodnja kvalitetnih predmetov iz kovin za praktično in okrasno, javno in zasebno uporabo, v glavnem po osnutkih delavnice same /t.j. vodstva, mojstrov, delavcev, šole/. Proizvodnja in osnutki bodo v glavnem nujno osebna tvorba, seveda pa ne samo osebna zasluga, ampak v znatni meri sad delavnosti cele-

ga kolektiva in indirekt vse državne skupnosti. Te individualne poteze naj ne prezro pravila, poslovniki in delovni redi delavnice, ampak naj jo vrednotijo pozitivno, ji sicer postavijo neke meje, pa jo vendarle vgrade in usmerijo v konstruktivno učinkovanje. Osebje delavnice naj zadobi ustavnim potom moralno in materialno obvezo, pa tudi interes na dobri individualni in skupni tvornosti. Resna kontrola, ocena in izbira osnutka, delovnega postopka in izdelka naj z neprestanim učenjem in izpopolnjevanjem, pa tudi z nagradami, dviga sposobnost in ponos delavnice, hkrati pa vzdržuje zadostno samokritičnost ter pripravljenost k priznanju lastnih napak in vrednosti drugih.

Umetnostni in v glavnem neindustrijski značaj delavnice terja, da naj bo AOR ter delavnice organ ministrstva za znanost in kulturo LRS ali pa da se ji v okrilju ministrstva za industrijo, kjer bi bila verjetno bolje oskrbovana, prizna neko posebno razmerje do normalnega AOR-ja, Glavne direkcije kovinske industrije.

Vrh vodstva delavnice naj bo umetnostno izšolan in vsaj teoretično in tehnološko usposobljen.

Pravila, poslovniki, delovni redi delavnice in ukrepi AOR-ja naj sicer ustrezajo zakonu o drž. gosp. podjetjih, obremenjujejo naj pa delavnico po možnosti čim manj s planerskim, evidentičarskim, normirskim in sličnim delom, ki je nujno za industrijo, obremenjuje in utesnjuje pa event. delavnico, katere proizvodnja ni mehanična in množična in se ne meri v tonah. Zagotovi naj se podlaga za razvoj pravilnih odnosov umetnostno tvornega poedinca do tvornosti kolektiva in takega kolektiva do socialistične države. Vsi zadevni predpisi od zgoraj in ukrepi uprave delavnice naj služijo dosegi pravilnega odnosa med kvaliteto, kvantiteto in ceno proizvoda, ob varovanju prvenstva kvalitete. Čim višja stopnja ročnosti osebja, premišljena in privzgojena varčnost, uvajanje norm, kjer je to mogoče, tekmovanje in dobra organizacija dela, naj vodijo do čim nižjih proizvodnih stroškov.

Točni, hitri in detajlirani obračuni stroškov po izdelkih, oddelkih in obdobjih naj dajo vodstvu potrebni oslon za ukrepanje glede cen in kupcem varnost o njihovi pravilnosti in upravičenosti.

Mehanična proizvodnja je izključena. Izjema bi bila mehanična reprodukcija znakov, emblemov in sličnih množ. predmetov, ki se redno in povsod izdelujejo z mehaničnimi sredstvi. Originalne matrice in patrice zanje pa je treba izdelati ročno. Uporabljati se smejo tudi stroji in mehanični postopki za nekatere pripravljalne in pomožne operacije. Noben s stroji dovršen izdelek se ne sme prodajati ali označevati kot ročno delo.

Znak delavnice naj bo srce s 3 žeblji kakor dosedaj.

Ime delavnice naj bi bilo: Umetnokovinarska delavnica v Kropi.

Da se doseže čim večja kvaliteta proizvodnje, bo nagrajen vsak dober osnutek, ris, vzorec, model, in pregledan vsak izdelek, predno pride v izložbo ali prodajo.

Osnutke, rise, vzorce, modele, ki jih predloži kdo izmed osebja

ali učencev, pregleduje, odobruje in zanje nagrade predlaga ocenjevalna komisija, ki jo postavijo sporazumno pristojno ministrstvo, šola za umetno obrt in uprava delavnice. Brez odobrenja te komisije ali njenih zaupnikov ne sme iti noben izdelek, osnutek, ris, model ali vzorec v proizvodnjo, izložbo ali prodajo, tudi tuji predlogi ne.

Nagrade se ravnajo po originalnosti, umetniški vrednosti in verjetni prodajni vrednosti zasnovanega predmeta, vpoštevaje verjetno proizvodno naklado v prih. letih. Komisija nesprejete predloge vrne, svetuje izboljšavo ali sama popravi. Nagrada je hkrati odškodnina za zamudo časa pri izdelavi predloga in odkup avtorskih pravic. Izdelek se na zahtevo avtorja ali delavca in na sklep uprave delavnice signira z njegovim /njunim/ imenom ali znakom poleg znaka delavnice. Nagrade se redoma izplačujejo v breme cene dotičnega izdelka. Če izjemoma ni izdelka, se nagrada plača iz dir. fonda. Dir. fondu naj se nakazujejo čim večji zneski. Nagrade za dobro, hitro in tudi štedljivo izdelavo/tudi za preseganje norm, in le če je kvaliteta zadovoljiva, se dajejo iz dir. fonda, v izjemnih primerih, npr. z naročnikovim pristankom ali na njegovo željo, tudi v breme cene izdelka. Vsak izdelan kos je treba pregledati glede na kvaliteto. Na slabe izdelke se ne sme udariti žig delavnice in ne smejo priti v prodajo in izložbo. Podrobnejše določbe naj ima pravilnik o ocenjevanju osnutkov in izdelkov.

Ker je ravnanje z izdelki od izdelave do sprejema pri naročniku zelo važno, bo tudi za ta del poslovanja treba izdati pravilnik o shrambi, numeriranju, aranžiranju, embalaži z namenom, da se vrednost in mikavnost izdelka ohrani in podčrta.

Osnutki, modeli, vzorci izdelkov se hranijo v naturi in večinoma tudi fotografskih posnetkih v svrho študija in propagande.

Za prodajo blaga v Kropi naj ima delavnica lokal, ločen od skladišča. Kupci in interesenti pa naj imajo čim manj oviran dostop do izložb, ki so predvidene v vežah /halah/ upravnega dela stavbe. Prodaja v mestih se vrši v lastnih lokalih ali v lokalih DOM-a in sličnih podjetij, vselej z znakom delavnice. Pismena prodaja poedincem tudi ni izključena. Za prodajo v tujini je le malo načinov izvedljivih. Za začetek morda izložbe pri jugosl. predstavništvih, posebej prirejene ali kot deli opreme teh organov. Dalje velesejmi in druge razstave, kasneje najbrž prodaja po domačih ali tujih velenakupovalcih, event. tudi v lokalih, skupnih jugosl. proizvodnikom.

V proizvodni program se uvrščajo:
mreže, ograje, vrata vseh vrst, lestenci, svetilke, svečniki, kandelabri, razna druga svetila, grbi, plakete, izveski, značke, emblemi, spominki, znaki, nakit, okvirji, mize, skrinje, šatulje, doze, oprema in pribor v razne namene, pepelniki, vaze, krožniki, sklede, vrči, kotlički, razna druga posoda, okovje, okrasni žeblji, ključavnice,

ključi, ohišja, pis. omarice, številčnice, figure, spomeniki, ostali praktični enostavni ali bolj ali manj okrašeni in okrasni predmeti iz železa in drugih kovin ter litin, tudi v zvezi z lesom, steklom, keramiko, kamnom, usnjem, tekstilijami, papirjem, roževino in drugimi naravnimi ali umetnimi snovmi.

Tehnike, s katerimi dela delavnica, so:
razne kovaške tehnike, mrzle in tople,
klepanje /tolčenje/ cizeliranje, graviranje,
kovinorezba, intarzija /tavširanje/ ,
filigran,
jedkanje, niello, damasciranje,
vlivanje,
emajl,
strojne tehnike: vtiskavanje /Drücken/, natiskavanje /Prägen/
lesne tehnike: mizarstvo, lesorezba, lesostrugarstvo zaradi zveze s kovinskimi izdelki, krojenje, lepljenje, šivanje itd. senčnikov iz papirja in drugih snovi.
Stranske ali pomožne tehnike so:
galvano, luženje, parkeriziranje, ožigosanje, poliranje, barvanje, pleskanje, zlatenje, srebrenje, cinkanje, kositrenje, svinčenje, okaljevanje, žarjenje, spajkanje, montaža, adjustaža, elektroinštalacija, vzidavanje, itd.

2. Vprašanja kadrov

Delavnica naj ima vsega 120 do 150 oseb, ne vštevši vajence. To stanje naj doseže ob ali kmalu po preselitvi proizvodnje vijakov in žebljev, najkasneje pa l. 1956. Dotlej naj se število zaposlenih od današnjih 3 /vajencev je 9/ postopoma veča, največ z izučitvijo vajencev, potem s starejšimi delavci, kvalificiranimi in takimi, ki se bodo kvalificirali ali polkvalificirali. Samo pomožnih delavcev, brez kvalifikacije, naj bi imela delavnica čim manj. Princip naj bo, da se za čim več del prepiše kvalifikacija, učna snov in postopek učenja iz izpitov, in da se učenje metodično izvaja.

Starejše delavce bo delavnica tekom časa dobila od Plamena, išče pa naj jih tudi drugod.

Pritegniti je treba 30 do 40 % žensk, zlasti vajenk, in se potruditi, da se razbijejo predsodki glede učenja deklet.

Kvalificiranih delavcev, in sicer kovačev, kleparjev, cizelerjev in graverjev, naj bo nekako 5/9 vsega osebja in nekako za vsako stroko po več ali po eden livar, galvanotehnik, lesorezec, lesostrugar, mizar, slikar, elektoinštalater, strojni ključavnikar, stavbni klepar.

Kvalificirani umetnokovinarski delavci morajo obvladati eno izmed glavnih rokodelskih panog, ki so:

kovaštvo,
kleparstvo s cizelerstvom,
graverstvo s cizelerstvom.

Razmejitev brez prehodov ni mogoča, ker bo kovač tudi kot tak nekaj klepal ali tudi graviral in cizeliral, klepar kot tak nekaj koval, graver kleparil in obratno. Vsak umetnokovinarski kvalificirani rokodelec naj bi znal tudi eno ali več drugih panog, ki so: filigran, intarzija, kovinorezba, jedkanje, niello, damasciranje, emajl, ulivanje, vtiskavanje, natiskavanje, galvano. Vsi pa morajo znati delati svoje ročno orodje, kaljenje, žarjenje, napuščanje, luženje, poliranje, ožiganje, spajkanje.

S specializacijo v eni ali več panogah izven kovaštva, kleparstva in graverstva, npr. v filigranu in kovinorezbi, se tudi doseže kvalifikacija umetnokovinarskega rokodelstva. Natančnejše odločbe izda za to pristojno ministrstvo na predlog Šole za umetno obrt in uprave delavnice, kadar se bo pokazala potreba. Nekatere tehnike bodo vršili tudi polkvalificirani delavci.

Šola in uprava delavnice bosta skrbeli, da bodo s časom vse panoge zasedene, in to po možnosti z za tisto panogo specializiranimi močmi.

40 do 50 % doma izučenih in dodatno kvalificiranih moči naj bo kovačev. Nje in kleparje bo učila delavniška šola, graverje in sorodne pa ŠOU, za druge poklice bodo prihajali kvalificifrani delavci iz drugih šol in delavnic. Polkvalificiranih in pomožnih delavcev naj bi bilo okrog 1/9 vsega osebja, ne vštevši vajence.
Približno ostali 2/9 so:
tehniško osebje /teh. vodja, mojstri, en ali več risarjev, modelar, fotograf in podobni/;
komercialno osebje /komerc. vodja, nabavno-prodajno osebje, aranžer, skladiščno osebje/;
računovodsko osebje /računovodja-knjigovodja, pointerji/;
administrativno osebje /pers. služba, vratar, šofer itd./

Nekako do 1955, boljše preje, je treba izučiti v Kropi 50 do 60 vajencev, v ŠOU 8 do 12 vajencev in dobiti 8 do 15 kvalific. delavcev drugih poklicev. Dodatno izučiti ali prešolati bo treba v delavnici 25 do 40 oseb. Večji del tehn. in komerc. osebja se bo v delavniški šoli popolnoma ali dodatno izučil.

Nadarjenim in pridnim učencem naj se pomaga v višje šole in tečaje s štipendijami itd., po možnosti tudi v tujini.

Vajenci naj imajo v internatu svoj krožek za študij tehnoloških, oblikovnih in zgodovinskih vprašanj svoje stroke, umetne obrti sploh in likovne umetnosti. Šola in delavnica naj dobivata strokovne časopise in knjige za študijsko knjižnico, ki naj bo vsem dostopna.

Vajenci bodo potrebovali veliko nazornega pouka, katerega bodo dobili v zbirkah vzorcev, modelov risb in osnutkov, v muzejih, na razstavah, pri ogledu pomembnih krajev, spomenikov, delavnic in šol. Za dvorano kolektiva se oskrbi primeren kinoprojektor, za šolo pa navadni projekcijski aparati.

Kadar so vajenci v proizvodnji, naj se jim daje dodatna hrana. Ure v proizvodnji, za sedaj nekako 80 ur na mesec, naj bi bile nagrajene, morda v 1. razredu s 6 do 8, v 2. z 8 do 9 in v tretjem z 10 do 12 dinarji, in se ta nagrada vajencem izplača v celoti takrat kot ostalemu osebju. Zato pa se jim zniža mesečna štipendija na 1000.-, v 1., na 1100.- v 2. in na 1200.- v 3. letu, od česar dobi internat 80 %.

Vajenci naj se vzgajajo v odgovornosti za čast poklica in za kvaliteto, ter za štedljivo porabo časa in materiala. Navadijo naj se k stremljenju, da vsako delo izvrše vsaj nekaj bolje, kot bi bilo ravno treba. Osebnostno delo rado zavaja v destruktivno zavistnost. Zato naj se še bolj vzgajajo v tovarištvu, v trezni presoji samega sebe in v priznanju odlik tovariša. Individualno tvorjenje naj se uče gledati skozi oči skupnosti, ki vsakogar obvezuje k razvoju osebnih sil.

Treba bo določiti kategorije plač za umetnokovinarske kvalificirane, polkvalificiranje in pomožne delavce.

3. Stavba

Ker bo adaptirana začasna delavnica že v jeseni 1. 1950 premajhna in bo to zadrževalo razvoj proizvodnje in izučitve kadrov, naj se tako začne pripravljati in izvrši v letu 1950 gradnja vsaj delavniškega poslopja, s čimer bo tudi odpravljena težka hiba pomanjkanja dobrih in zadostnih shramb, izložb. prostora, modelirnice, risalnice, pisarn itd. in raztresenost sedanjih zasilnih prostorov. Če pa to ni mogoče, naj se takoj adaptira še ostali del starega vigenjca v zasilna skladišča in pisarniški prostor. Vsekakor pa se mora gradnja definitivne stavbe končati v letu 1951.

Za definit. stavbo že eksistira osnutek, ki ga je Plamen to jesen vložil pri svojem AOR-ju s predlogom, da se gradnja vnese v plan za leto 1950. Ta osnutek pa bo treba glede delavniškega poslopja revidirati, če bo vrhnja svetloba srednjega dela za večino hladnega dela /t.j. za graverje, cizelerje, rezbarje, intarzijo, itd. zadostovala. Ti tudi ne potrebujejo 7 m visokega prostora, ki bi učinkoval kot še višji, ako bi ga delili.

Tudi bo treba pregledati, če bo stavba odgovarjala sledeči dispoziciji, ki je nekoliko drugačna, kakor smo jo dali spomladi:
topla kovačnica,
kleparji, cizelerji,
graverji, železorezba, intarzija, filigran,
niello, damasciranje, emajl,
delo s kemikalijami, jedkanje,
barvanje, pleskanje, zlatenje, srebrenje,
galvanično predelovanje površine,
cinkanje, kositrenje, svinčenje v ognju,
lužilnica, parkeriziranje,
polirnica, peskanje, brusilni bobni,
elektroinštalacija, montaža, adjustaža,
mala livarna,
mehan. reprodukcija,
reparaturna delavnica, ključavničarstvo,
lesna delavnica,
šivalnica senčnikov,
učna delavnica, topla in hladna,
mali kemični laboratorij,
fotolaboratorij,
pregrade za mojstre in pointerje,
prevzemni prostor, kontrola izdelkov.

Skladišče materiala:

železa, jekla, bakra, medi, brona, svinca, cinka, kositra, lahkih kovin v palicah, šibikah, kolobarjih, ploščah, trakih, ceveh, profilih,

lesa, mavca, ilovice, stekla, keramike, usnja, papirja, tekstilij, kamna, raznih naravnih in umetnih snovi,

kuriva in pogonskih sredstev: drv, oglja, premoga, koksa, bencina, nafte, plina za varjenje,

maziv, kislin, soli, barv, olj, lakov, firnežev, smol, voska, loja, žvepla, spajkalnih, kalilnih, lepilnih sredstev in ostalih številnih kemikalij v malih količinah,

elektroinštalacijskega materiala, žarnic,

ročnega in strojnega orodja, strojnih delov,

gradbenega materiala,

dragocenejših snovi in predmetov, kakor zlate pene itd. v jeklenih omarah.

Skladišče polizdelkov in delov, n.pr. senčnikov.

Skladišče papirne embalaže in izdelkov, predvideti jekl. shrambe za male dražje izdelke.

Ekspedit.

Hig. prostori, garderobe, prva pomoč.

Jedilnica za malo južino z inštal. za ogrevanje.

Kotlarna za parno kurjavo?

Rešitev ostalih prostorov je dobra.

Zunanjščina in notranjščina dobita kovane mreže, vrata, ograje, svetila, okovje, v bakru in bronu klepane figure, embleme, napise v gravuri, emajlu, intarziji, jedkane.

V stavbo se vidno vgrade stari kameniti kovaški podstavki /panjovi/.

4. Oprema

Strojna oprema bo vsebovala po več ali po eno:

vzmetno kladivo, padalno kladivo, ročno in strojno vretensko stiskalnico, večjo in manjšo ekscentr. stiskalnico, večji in manjši vrtalni stroj, vrezovalni stroj za matice in čepe, večji in manjši suportni brus. stroj, kalilno peč, elektromotorje, kovaška ognjišča, ventilatorje, vzvodne škarje, električni ročni vrtalni stroj, plinsko varilno napravo, večjo in manjšo stružnico, shaping, univerzalni rezkalni stroj, brusne bobne, tovorni avto 3 t in 1 t, osebni avto, pisalne in računske stroje. To bo delavnica več ali manj morda dobila postopoma od Plamena. Nadalje:

vtiskovalni stroj /Prägermaschine/,
vtiskovalno "stružnico" /Drückbank/,
galvanično napravo,
lužilno in parkerizirno napravo,
peščeno pihalo, polirne stroje,
pocinkovalnico, pokositrovalnico,
pištole za barvanje,
avtomatični kopirni stroj,
mizarski kombin. stroj,
stružnico za les,
robilni in krivilni stroj za pločevino,

krožne škarje,
prenosni brus. stroj,
naprava za množ. spajkanje,
luknjalna štanca, stroj, za krivlj. pal. železa.

K opremi spada še:
razno strojno in ročno orodje za mehanike, kovače, kleparje, graverje in za druge pod kadri navedene stroke, oprema pisarn, risalnice, modelirnice, skladišč, učilnic, hig. naprav, garderob, jedilnice, izložb, dvorane kolektiva, garaže, vratarnice, kontrole, vhoda in izhoda, oprema za varstvo pred ognjem, signalne naprave, klimatične naprave, ogrevanje, hlajenje, zračenje, odvajanje prahu, čiščenje, razsvetljavo itd.

Posebej bi bilo omeniti:
jeklene shrambe, ure, velika specialna nakovala, spajkalke, specialne delavn. mize, modelarski stoli, prevozni primeži, spec. ognjišča, ravnalne plošče, risalne deske, telefon s 30 aparati, emajlirne pečice, oprema malega kemičnega laboratorija za zaščito, barvanje in okras površin, fotoaparati in material, kinoaparat za ozki film, kinoprojektor, navadni projekcijski aparati, risalno orodje /šestila/, specialni brusni in polirni koluti, oprema skladišča za bencin in nafto, električne peči za toplo vodo in ogrevanje za prehodni čas, dvigala, vozila, oprema jedilnice za eventualno oddajanje tople in mrzle malice v omejeni izbiri, itd.

5. Oskrba

Še predno bo delavnica ločena od Plamena in bo prišla pod vodstvo organa, ki event. ne bo gospodarska ustanova, bo treba urediti sistem preskrbe s sirovinami in potrebščinami, ki so deloma spredaj naštete, deloma še pridejo v potrebni spisek. Po tem spisku bo treba iskati nabavne vire, domače in tuje, določiti količine in termine, spoznati pogoje nabave itd.

IV. Plan važnejših organizatoričnih ukrepov in akcij za rešitev problematike razvoja umetnega kovaštva v Kropi

L. 1949

1. Oddati ta memorandum do 22. 11. tov. ministroma, pomočniku tov. ing. Kolarju, ŠUO in DOM-u.

2. Dovršiti adaptacijo provizorične delavnice do 27. 11.

3. Doseči pristanek na predloženi urnik, da se omogoči pričetek praktičnega pouka vajencev 2. letnika s 1. dec. in vajencev 1. letnika z 2. januarjem 1950.

4. Porabiti dovoljeni kredit za proučevanje do 31. dec. čim bolje in dotlej vložiti predlog za kredit za leto 1950.

5. V decembru dognati možnost oskrbe s primernim steklom in plasirati naročilo.

6. Z gl. dir. ind. servisov dognati možnost dobave specifč. železa, nadalje bakrene in medene pločevine.

7. Storiti nadaljnje korake za Parkerjevo sol, nigrosin črnilo in fosforno kislino.

8. Pritisniti, da se na gimnaziji v Radovljici razširi likovni pouk na modeliranje, sploh uredi likovni pouk.

9. Pritisniti, da bodo v Kropi tudi deklice hodile k modeliranju v ljudski šoli.

10. Pregledati, ali bi se likovni pouk ne mogel uvesti tudi na ljudski šoli v Kamnigorici.

11. Zanimati se za vprašanje podpor onim učencem, ki pridejo v ŠUO iz Krope in okolice, za uko v Kropi.

12. Poskrbeti, da se začne z januarjem vsaj en mehanik učiti pri elektr. mojstru za potrebe uko.

13. S pomočjo ŠUO pridobiti kleparskega mojstra Smerkolja v Ljubljani za praktični pouk v Kropi v obliki krajših tečajev tekom 1. polletja 1950.

14. Po Smerkoljevih navodilih pripraviti prostor, orodje, material.

15. Za primer, da nova delavnica za l. 1950 ni v planu, izdelati načrt za adaptacijo ostalega vigenjca za zasilno skladišče materiala in izdelkov, risalnico, pisarno in mrzlo delo.

16. Predlagati, da se vrši v decembru anketa o ukrepih za 1949 in 1950, in pripraviti gradivo zanjo.

17. Po reviziji gradbene dispozicije dati predelati osnutek nove delavniške stavbe.

L. 1950

1. Za primer gradnje nove delavnice v letu 1950 takoj sestaviti plan pripravljalnih del in forsirati ukrepe za pravočasni pričetek gradnje in zagotovitev materiala ter delovne sile.

2. Za primer, da gradnja ne bo odobrena, izvesti adaptacijo stare delavnice do 31. 5. 1950.

3. Poskrbeti, da dobi šola v tem letu um. kov. tehnološki učbenik.

4. Forsirati ustanovitev centralne projektirnice.

5. Določiti kvalifikacijske pogoje za pomožne delavce in izvesti kvalifikacijo za Bertoncelj Miha in Zupan Janeza.

6. Dobiti delavnici vsaj dva nadaljnja pomožna delavca, ju učiti in zapomniti za kvalifikacijo.

7. Pridobiti vsaj 2 ženski pomožni delavki za učenje klepanja.

8. Izvesti tečaj za klepanje.

9. Izvesti popis vseh uko potrebščin a) za 1950, b) za 1951, c) za kasneje in plan preskrbe.

10. Natančnejši popis opreme strojev in druge opreme za novo delavnico in zagotoviti preskrbo.

11. Event. popis opreme za adaptirane prostore.

12. Izdelati praktične vaje za 3. letnik.

13. Izdelati program in vsebino pomočniških izpitov.

14. Do konca marca plan za pridobitev 12-15 vajencev za 1. letnik 1950/51.

15. Do konca junija zagotoviti učno osebje, prostor in čas in urnik za 1950/51.

16. Pripravljati ustanovitev samostojne delavnice (ločitev od Plamena) za leto 1951.

L. 1951

17. Kategorizacija delavcev.

18. Priprave za izvoz.

19. Novi učenci za ŠUO 1. letnik za Kropo.

20. Članki za v liste.

21. Konec šolskega leta 1949/50 - razstava izdelkov učencev.

22. Nabava literature, slik, drugih študijskih pripomočkov.

23. Poučni izleti.

24. Objavljanje uspehov šole in delavnice kot propaganda za učence.

25. Določitev kompetentno organizacijskega odbora napram Plamenu.

26. Zagotovitev pomoči Plamena pred in po ustanovitvi.

27. Nabava fotoaparata in materiala, priučitev slikanja.

28. Razbremenitev mojstra Bertonclja.

29. Dodelitev pisarniške pomoči organizacijskemu organu.

30. Kleparski mojster iz Sarajeva poučuje svoj način par tednov, itd.

Razlaga kratic in okrajšav:
Uko - umetnokovaški
IKŠ - Industrijska kovinarska šola
ŠOU - Šola za umetno obrt